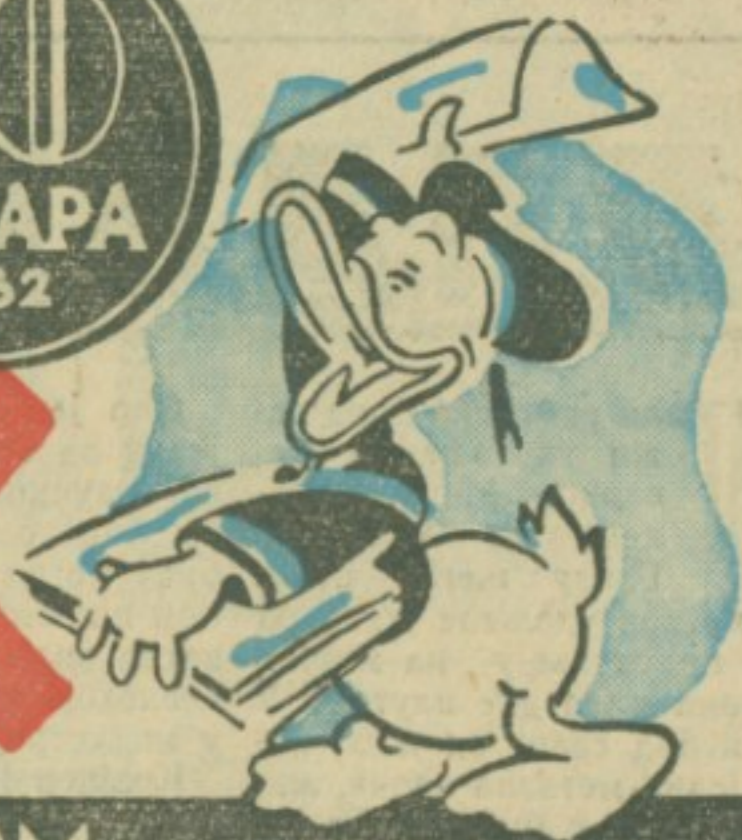

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 159 — Субота, 15 јануар 1955

Мики и Шилва као ИСТРАЖИВАЧИ 74

ВИ СЕ СИГУРНО ПИТАТЕ
ЗАШТО ЈА ЖИВИМ
У ОВОМ
ОКЛОПУ?

ДА... ТО
НИЈЕ НАША
СТВАР,
АЛИ...

ВИДИТЕ... ВРШИО САМ
ОПИТЕ С ЈЕДНИМ ОПАСНИМ
ЕКСПЛОЗИВОМ... ИЗНЕНАДА
ЈЕ ЕКСПЛОДИРАО... И
РАЗНЕО МИ ЦЕЛО
ТЕЛО...

СВЕ ШТО ЈЕ ОД МЕНЕ
ОСТАЛО...
ЈЕ ГЛАС!

ХОРЕТЕ ДА КАЖЕТЕ
ДА ЈЕ ПОСЛЕ
ЕКСПЛОЗИЈЕ
ОД ВАС ОСТАО
САМО
ГЛАС?

ТАЧНО!

АЛИ... АКО НЕМАТЕ ТЕЛО...
КАКО
ЈЕДЕТЕ?

КАКО
ЈЕДЕ-
ТЕ?

И НЕ ЈЕДЕМ!
САМО МИ ГЛАС
ПОПРСКАЈУ!

МММ... ИЗГЛЕДА МИ ДА ЈЕ
ДАНАС ПЕЧЕЊЕ
ПРЕГОРЕЛО

ПА... ПРЕСТАЋУ ПРИВРЕМЕНО
ДА СЕ БРИНЕМ ГДЕ СМО...
ДОК СЕ
НАЈЕДЕМ...

...ПА СЕ ПИТАМ ДА ЛИ СМО
ЗАИСТА
ОВДЕ...

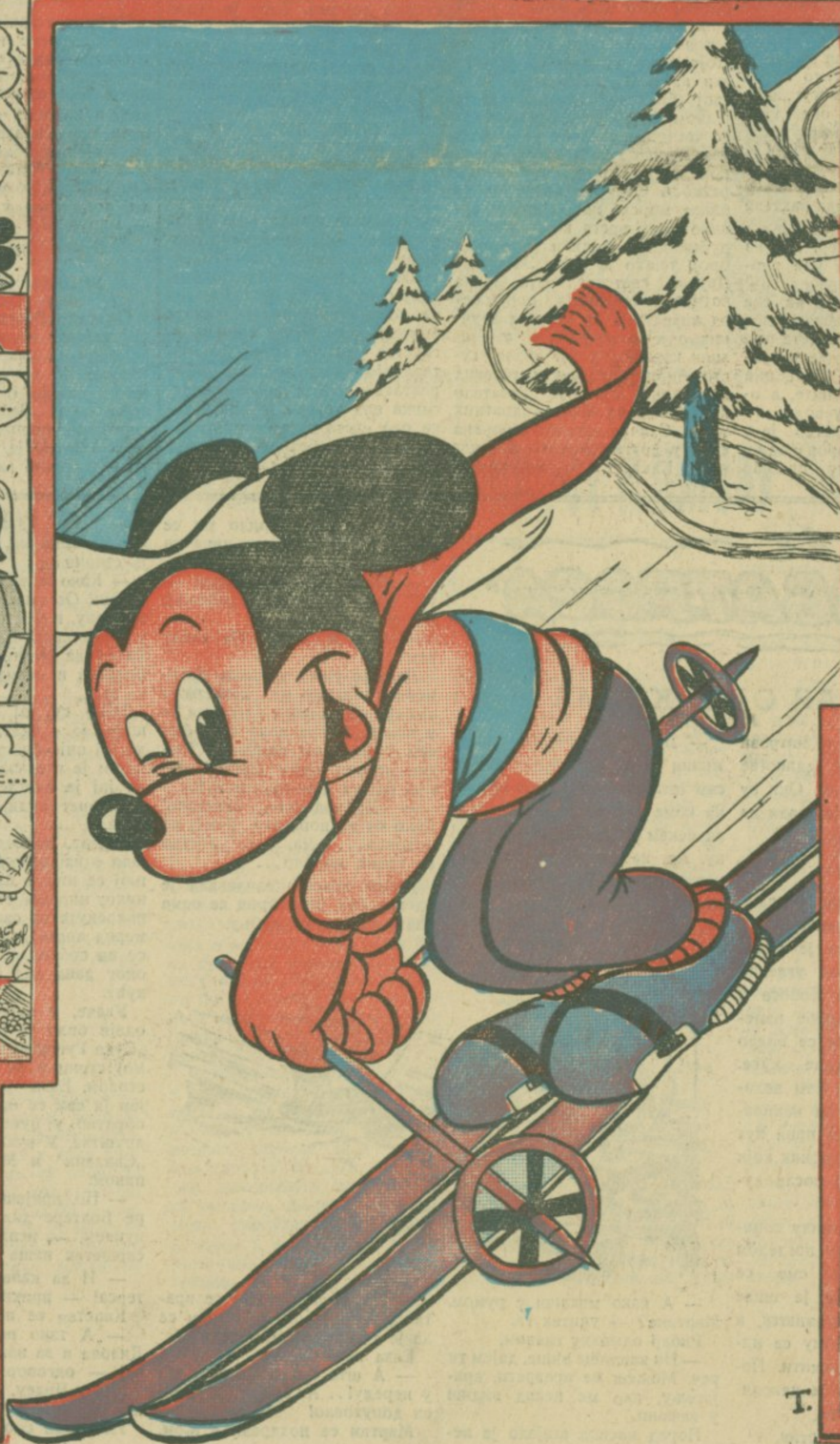
УК!

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТИРИ ЧАСА
НИСМО
НИШТА
ЈЕЛИ!

ЗНАШ, МИКИ...
ПОНЕКАД МИ СЕ ЧИНИ
ДА ЈЕ СВЕ ОВО САН...

...УК...

ИМАО САМ ПРАВО!
ОВДЕ СЕ НЕШТО
РАДИ!

T.

ПЛАВЕ ЊИВЕ

Мали рибарски брод лежи укотањен у Северном Мору, недалеко од Хамбурга. Близу њега, осамнаест метара удаљене једна од друге, подрхтавају на мирној површини мора две плутаче. У води, испод сваке од њих, види се по једна метална плоча, жичама спојена с бродом. То су, уствари, два пола електричног тока.

На палуби брода, испред једног платна сличног телевизијском екрану, седе два чове-

ка. С времена на време прелети платном понека делујава сенка: знак да је између металних плоча прошла риба. Платно је део апарата, такозваног „мерача одјека“, који је данас саставни део опреме већине модерних рибарских бродова.

Изненада, на платну се појављује мноштво делујавих сенки — јато риба. Један од људи на палуби хитро окрете прекидач. Зачу се пригушено зујање: доле, у води, електрична струја почела је да тече с једног пола на други.

Неколико тренутака рибе су, као ошамућене, стале да се крећу у круговима, а затим су, све до једне, запливале према једној од плоча, иза које се налазила рибарска мрежа. Рибе пливају према њој и не могу да скрену, слично пацовима из приче који иду за човеком, намамљени звуцима његове свирале. Хиљаде њих већ су у мрежи.

Ово је, укратко испричан, један од експеримената немачког научника Конрада Крајцера. Ако се његови резултати буду могли применити на једном ширем плану, они ће вероватно значајно револуцију у океанском рибарењу, а тиме и у индустрији прераде рибе.

Крајцер је, на основу својих опита, утврдио да је риба, кад се нађе на „стази“ електричног тока између негативног и позитивног пола, приморана да плива према позитивном. Ако се јачина струје мења у одређеном ритму, упоредо с тим и мишићи рибљег репа грче се и опуштају, „гурајући“ рибу према том полу. Риба се креће само при одређеној волтажи. Јача од ове привремено парализује рибу, а још јача је убија.

Велико предимство Крајцеровог апарата лежи у томе што се њиме може контролисати величина риба које се „спровде“ у мрежу. Наиме,

кроз три фазе: лов, номадско сточарство и сталну обраду земље. Пећински човек био је искључиво ловац и живео је од онога што би уловио. Касније, човек је постао номад и селио се за својим стадом из једне области у другу, тражећи бољу пашу. Најзад, постао је земљорадник: орао је и засејавао своје њиве, а стоку је чувао на једном месту, хранећи је оним што би добио на својим ливадама.

Међутим, на морима, која покривају близу три четвртине земљине кугле и крију у себи неупоредиво више извора за исхрану но што их има на суви, ми се још налазимо у фази пећинског човека. Рибари иду за рибама обично насумце, ослањајући се на случај и искуства својих предака о времену и месту најпогоднијем за риболов. А ипак, „рибље фарме“ нису непознате у свету. У Кини и Јужној Азији, на пример, у вештачким рибњацима и мрестилиштима добија се пола милиона тона риба годишње. Рибњака, нарочито оних у којима се гаје шарани, има и у Европи и Америци. Ти рибњаци се, баш као и њиве, „ђубре“ нарочитим ђубривом, које омогућује растење сочних биљака за храну рибама-вегетаријанкама, које, опет, служе да би се њима исхраниле веће рибе-месодјери. „Рибљи фармери“ тврде да је приход од једног рибњака неупоредиво већи од прихода који би се добио с њиве исте површине.

Отприлике једна петина риба које се у току једне године улове у свету отпада на слатководне. Међутим, у поређењу с бројем оних које живе у мору њих има толико мало да би се готово могло рећи да и не постоје. Неки британски поморски капетан забележио је у свој бродски дневник да је једном видео јато харинги дуго четири, а широко две миље. Јато скуша дуга двадесет а широка једну миљу нису велика реткост. Обе ове врсте живе близу морске површине. А колико има врста које живе у дубинама и колики је њихов број, тешко је рећи. За време Другог светског рата једна научна експедиција, опремљена апаратима за мерење звучних одјека, открила је у близини калифорниске обале густо збијено јато неких морских животиња које је захватало површину од 300 квадратних миља. Слична открића учињена су и у другим морима и океанима. Какве су то животиње,

није тачно познато, мада већина научника верује да су то дубинске рибе.

Дубине мора и океана скривају у себи неисцрпне изворе хране. Помоћу Крајцеровог и њему сличних уређаја данас је могуће „довести“ до обала огромна јата живих риба и ту их, као у каквој штали за стоку, чувати на одређеном простору заштићеном жичаним оградама кроз које је спроведена електрична струја.

Нестаница хране у свету претставља проблем који издана у дан постаје све озбиљнији. Стручњаци се труде да уз помоћ науке добију веће приносе с њива. Зашто не бисмо и наша мора „обрађивали“ са истом бригом с којом обрађујемо земљу? — написао је на крају једног свог чланка један познати океанограф. Јер, тврди он, вештачка „пасишта“ за морске рибе могу се, као и праве њиве, обрађивати и ђубрити и она би тада давала добре приносе: сигуран и обилан лов.

Библиотекарија

Поред многих других врста лечења, у последње време помиње се све чешће лечење помоћу књиге — библиотерапија. У почетку нико није веровао у ефикасност овог лечења, али је доцније оно почело да заузима све значајније место.

Библиотерапија, сама за себе, и није лек. То је више нека врста душевне неге болесника, која доприноси успешнијем дејству лекова. Погодна књига отстрањује болеснику лажи од болести и тиме омогућује његово телесно окрепљење. Код душевних, а и неких других, болесника књига има и јако сујетивно дејство. Тако је један болесник, исцрпљен тропском грозницом, био у стању да изазове осећај праве зиме читањем књиге „Прелаз преко Березине“.

За успешно лечење необично је важно да нерви болесника буду стално свежи. Да би се то постигло, данас се у многим болницама пацијентима чита наглас штиво које је за сваког од њих брижљиво одабрано према врсти болести, годинама старости и занимању. Разумљиво је да се тај метод не може применити код сваке болести, али досад стечена искуства указују да се библиотерапијом могу постићи добри резултати. Код већине болесника над којима је примењена ова врста лечења примећено је брзо побољшање општег здравственог стања.

МАЛЕ ЗАНИМАЈВОСТИ

У МЕКСИКУ ОТКРИВЕНИ ФОСИЛИ СТАРИ 29 МИЛИОНА ГОДИНА

Амерички „Џорнал оф сајенс“ јавља да су у Мексику учињена открића фосила сисара из доба миоцена, старих 29 милиона година. Међу фосилима идентификоване су непчане кости и ноге коња мерихипуса и остаци камиле оксидактулуса. Откриће је извршено у долини Межсала, а фосили претстављају најстарије досад пронађене трагове сисара на америчком континенту.

ШТА ЈЕ ПАВЕЗ?

Павеза је старински велики штит опточен гвозденим плехом и с гвозденим клином при дну, да би се могао, при опсађивању, забостити у земљу и послужити стрелицама као закљок. Мисли се да је тако назван по граду Павији, где је и израђиван.

КАД СУ ПРОНАЂЕНЕ КУЛИСЕ?

Кулисе су покретни зидови на позорници, а пронађени су у 16 веку у Италији. Та реч значи и део позорнице који публици не види, тј. онај који је иза кулиса. Отуд израз „радити нешто иза кулиса“ значи: радити тајно, скривено. У фигуративном смислу реч кулиса значи тајна, затим скуп берзанских посредника и спекуланата на Париској берзи итд.

РЕКОРДИ У ТЕМПЕРАТУРИ

Прошле године у Америци су забележене веома велике топлотне разлике. Највиша забележена температура износила је 56,4 степена Целзијусових, а најнижа опет 56,4 степена, само, наравно, испод нуле. Највиша температура уопште забележена је 13 септембра 1922 у Либији — 58 степена, а најнижа у Сибиру 1892 — минус 67,7 степена.

УПОРАН НОВИНАР

Одлукао Варела, центархалф уругвајског националног тима, не води да разговара с новинарима. У то су се уверили многи домаћи и страни репортери, па и Леополдо Обет, спортски новинар из Монтевидеа. Али, он је упоран човек, па је одлучио да по сваку це-

ну добије извештај о Варелиним утисцима с једног значајног фудбалског првенства. Покушао је да то учини на разне начине, али му ништа није помогло. Најзад је одлучио да седи пред његовим станом све док му Варела не да изјаву. Тако је седео пуних 30 часова. Варелу су онежали тако велико стрпљење и новинарска истрајност, па је дао интервју.

ШТА СУ ГЕСТА РОМАНОРУМ?

Геста Романорум (Дела Римљана) је назив једне збирке легенди и прича с моралном, тенденцијом. Писац је непознат. Ова збирка настала је у 12 или 13 веку, вероватно у Енглеској.

ОКЕАН

Океанима се данас називају мора огромних просторстава, а по грчкој митологији океан је био моћна река која тече око целог света. Она је праизвор свих ствари, па и богова. Затим, океан је име сина Урана и Гејина, а мужа Тетидина. По митологији, он је имао многобројну децу 3.000 синова и 3.000 кћери.

ПУШЕЊЕ И ВИСОК КРВНИ ПРИТИСАК

У једној америчкој болници посматрано је 800 случајева обољења од високог крвног притиска и дошло се до изненађујућег закључка да су већина болесника били непшачи и људи који, због дијете, нису узимали со. Међутим, није се могло утврдити да ли су ови болесници смањили, односно прекинули, употребу соли пре или после пораста крвног притиска.

НОВИ ИЗОТОП АЛУМИНИЈУМА

На Карнеџијевом институту за технологију у Питсбургу до бијен је један нов изотоп. То је алуминијум 26, коме је потребно милион година да би изгубио половину своје радиоактивности. Ранији изотопи овог метала имали су радиоактивни живот од свега неколико минута. Алуминијум 26 добијен је атомским бомбардовањем магнезијума.

Јунаци са „Албатроса“

(22)

РОМАН ОД Е. КОРМА

разлегала на лађи и матрози су је извршавали с јединственим редом и брзином. Они су се преданим радом старали да поправе своју грешку.

X

Једног тихог јулског дана упловили смо у ришки залив. Моје срце закуцало је радосно кад сам поново угледао суре стене острва Ербоса и његове скромне колибе између дрвећа. Издалека се видео и црвени кров наше куће. Сплавивши га, једва сам задржао сузе које су ми навирале на очи. Тада сам први пут схватио шта осећа путник који се враћа у завичај после дугог путовања.

Повешти се на томилу конопаца, ја сам гутао погледом обалу острва коме смо се приближавали. Лађа је ишла према малом пристаништу, и мени се чинило да му се никад нећемо приближити. Поред насипа лежало је неколико рибарских лађица.

Пришао ми је Мартин.

— А како мислиш с румом, Мартине? — упитах га. Рибар одмахну главом. — Ни капљице више, дајем ти реч. Можеш ме презрети, пријатељу, ако ме некад видиш у кафани.

Поред насипа стајало је не-

колико људи. Учинило ми се познато једно женско лице на самој ивици насипа.

— Нико други до Елза! — узбуђено узвикнух, зграбивши Мартина за руку.

— Она је, Диме! На часну реч она!

Лађа је ушла у залив. Загрмели су ланци од лентера и зашкрипала брвна. Слуптен је и чамец. После пола сата био сам у Елзаним загрљају, гласно изражавајући радост што смо најзад допutoвали кући.

— Добродошли, капетане! Како си ти порастао, Диме, па поцрнео... Да, да, постао си прави морнар...

Добра девојка заплакала је од радости. Мој стриц се осме хивао гледајући на њу.

— Да, Елза, допutoвао сам... Реци ми, како живи моја старица.

— Како живи? Још смеш да питаш! Оставио си је саму, самохрану, и без збогом одлуца у бели свет. Мало би ко то могао да учини... Како је? Болесна и оронуда... ето како је.

Иако су јој речи биле оштре, ја с чуђењем приметих да јој није био такав и поглед којим је гледала Мартина. Било јој је очигледно пријатно што опет види несталог рибара.

Најзад, поново смо се нашли у нашој скромној кући. У њој се ништа није било изменило; ниједна ствар није била покретна са свог места. Примерна чистоћа и ред царовали су по собама. Све је било као оног дана кад смо напустили кућу.

Увече, у нашој гостинској одаји било је весело. Кирби „Сува Гуша“, капетан Болтерс, мој стриц и ја седели смо за столом. Елза је послуживала, јер ја сам се од момчета преобратио у пуноправног члана друштва. У кухињи су се Бен „Свилен“ и Мартин частили пићом.

— Но, пријашко Виче, — ре ре Болтерс дижући чашу с пунцем, — испијмо за срећан свршетак наше пловидбе!

— И за капетана Гро Болтерса! — прихвати мој стриц. Капетан се поклони.

— А тако исто и за Вика Дилова и за наше бивше момче! — одговори Болтерс. — Тамо, у Чилеу, он нам је учинио велику услугу.

Исканини смо чаше и ведро

расположење овладао је свима. Загњурили смо се у још преко успе онеме. Кроз отворен прозор улазио је свеж ветар с мора, делујао пламен у лампи и доносио из Силкове механе звуке познате песме: Секира је наоштрена, момци! Хеј, на јуриш!

То је команда „Албатроса“ гостила рибаре, празнујући срећан завршетак тешког путовања.

Лађа је стајала недељу дана укотољена. Гро Болтерс одрекао се свог дела злата у корист морнара. Матрози, добивши велике суме, реших су да напусте морнарску професију. „Албатрос“ је одведен у Ригу и тамо продат.

Гро Болтерс отпутовао је у Енглеску. Бен је решио да о-статак живота проведе у својој домовини Ирској, не отискујући се више на море. Окружио се многобројном родбином, коју је окупио са целог острва.

Мартин је одржао реч. Престао је да пије и купивши рибарску лађу бавио се трговином рибом. У слободно време свраћао је код нас. Напоследку, Елза је постала жена најугледнијег рибара на острву.

Мој стриц је највећи део новца употребљено на племените ишљеве. Није било удовице и сирочета на Ербосу које он није збринуо.

Што се мене тиче, ја сам, испуњавајући стричев завет, постао морнарскај офицер. И сад, у старости, чувам капетански мундир који сам заслужио преданом и верном службом домовини.

(К р а ј)

ОДИСЕЈА

Легенда и стварност

Минули су векови од постанка спева „Илијаде“ и „Одисеје“, али њихова лепота није увенула, већ и данас заноси људе. Кад год их човек поново прелистава и чита постаје све уверенији да су то заиста неумрла дела људског духа. Она одушевљавају свакога, а необични догађаји који се у њима описују увек надахњују човека као најлепше творевине светске књижевности. Тај дивни сплет легенди и бајки често није ништа друго него онај чаробни језик којим су народи из старих времена причали о стварности у којој живе, о својим погледима на свет и својим сазнањима о њему, о тежњама које их гоне на постигнућа и о њиховим остварењима.

Тема „Илијаде“ и „Одисеје“ јесте познати Тројански рат, који се водио између 1193 и 1184 године. Спевови су постали у Малој Азији између 11 и 9 века пре наше ере. „Илијада“, у којој се описује сам рат, постала је пре „Одисеје“, у којој су испричана лутања и доживљаји Одисеја после Тројанског рата.

Многи грчки јунаци који су учествовали у том рату доживели су необичне судбине при повратку у своју домовину, али најчудније доживљаје имао је Одисеј, који је лутао морем пуних десет година.

Одисеј је био краљ Итаке, једног острва у Јонском Мору. По легенди, он је у отаџбину кренуо са дванаест бродова, али га је приликом пловидбе задесила страшна бура и са сапутницима бацила на једно острво на коме су живели једнооки џинови — киклопи. Одисеј с друговима ушао је у једну пећину која је припадала цини Полифему. У то време Полифем је напољу напао стадо. Чим се вратио, видео је да је улаз у његову пећину закрчен стеном, па ју је одваљно и одмах појео двојицу Одисејевих сапутника. Одисеј га је молио за гостопримство, али му је цин одговорио да ће му га дати на тај начин што ће њега појести последњег. Одисеј није био само храбар, него и веома лукав, па је напико Полифема и кад је овај заспао он га је ужареним коцем ослепио, па побегао.

После тога Одисеј је стигао на острво Еола, бога ветрова, који га је лепо примио и дао му мешину пуну злих ветрова. Поред тога, дао му је за пловидбу погодан западни ветар. Пловиди. Одисеј је заспао, а његови радознали сапутници, мислећи да се у мешини налази злато, отворе је и тада из ње излете ветрови, па изазову страховиту буру, која је трајала шест дана и шест ноћи. У њој од дванаест бродова настрадају једанаест. Само се Одисејев спасао.

Одисеј је и даље наставио да лута. У спеву се описују његови доживљаји на острву чаробнице Кирке. Она му је прорекла да ће проћи поред страшних чудовишта Сциле и Харибде, која гутају бродове, а затим поред острва Тринакрије (троуглог), где пасу најбоља стада бога Хелiosa. Доживљаји се и даље нижу. Одисеја задешавају нове буре и он, после једног бродолома, на остатку катарке доспева на острво богиње Калипсо, која га је задржала и пустила тек кад јој је то заповедио бог Зевс. Одисеј је направио чамац и кренуо морем, „управљајући се по звездама“. Опет га је задесила бура и разбила му чамац, а њега избацила на острво Схерију, на коме је живео трговачки народ Феачани. Њихов краљ Алкиној примио је лепо Одисеја и поклонило му брод, те је он отпловио на Итаку. Тамо је нашао своју верну жену Пенелопу и сина Телемаха.

Ово је само кратак опис Одисејевих путовања. Кад се спев пажљиво чита, из њега се види не само карактер људи онога времена, него се упознају и њихови обичаји, занимања, знања из астрономије итд. Уствари, Тројански рат је био последица сукоба интереса и супарништва између народа који су живели на европској и азијској обали Јејејског Мора. Из Одисејевих путовања дознајемо које су земље биле познате Грцима у то време. Кад се одбаци легенда, онда се може дознати које су поморске путеве Грци познавали у Средоземном Мору и на која су острва допирали. Тако острво бога Еола уствари је острво Стромболи, које припада Липарским Острвима. И оно је, као и друга, вулканског порекла. Липарска Острва налазе се у Тиренском Мору, северно од Месине, града на Сицилији. Стромболи је живи вулкан и дим из њега, који стално сукља, служио је морепловцима за одређивање правца ветра. Острво Тринакрија (троугло) је, уствари, Сицилија, која има тај облик, а то значи да су га стари Грци већ били одловили. Страшна чудовишта Сцила и Харибда су јаки вртлози у Месинском Мореу, где се уздижу високе стене. Острво Схерија изгледа да је била Керкира, а тим именом стари Грци називали су Крф, Корчулу и Крк. На основу тога сазнајемо да су стари Грци десетак векова пре наше ере познавали најглавнија острва у Средоземном Мору. Нека племена упуштала су се још даље, па су стигла и у Италију и Шпанију, где су стварала колоније. Тако су Грци коначно постали господари Средоземног Мора у Старом веку, пошто су истисли Феничане.

Челобитне „подморске линије“

Данас је сваком познато да се поморске луке заштићују на разне начине: авијацијом, обалском артиљеријом, подморским мињама итд. И стари Грци штитили су своје поморске луке, али на примитиван начин. Они су на улазу у луку просто потапали старе, раскодавене бродове, или су забијали високо и јако коље у морско дно. Врхови тога коља вирили су из воде или су били испод саме површине. Кад би непријатељски брод хтео силом да уђе у луку, просто би се насуквао на потопљене бродове или коље и тако настрадао. Домаћи бродовима биле су познате те препреке, претече данашњих миња, па су их избегавали.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Најбржа путовања око света и преко Атлантског Океана

Још у прастара времена људи су желели и покушавали да зађу што дубље у неиспитане области на копну, да обиђу и упознају што више земаља и народа, а када су се једнога дана отиснули на морску пучину они су тежили да отплове што даље од обале.

Све те жеље и покушаји вековима су остали без икаквог резултата, јер превозна средства и на копну и на мору била су веома слаба и њима се нису могли остварити ти давни снови људи. Овде ћемо изнети неколико примера најбржих путовања око света и преко Атлантског Океана.

Француски писац Жил Верн у свом роману „Путовање око света за 80 дана“ прича да је Филеас Фог, главни јунак тог романа, обишао 1872 године цео свет за 80 дана. Иако је ово измишљена прича, ипак су техничка средства тога времена омогућавала да се то оствари, а то нам потврђује и чињеница што је седамнаест година доцније, 1889, Нели

Блај обишао свет за 72 дана 6 часова и 11 минута. Овде ћемо набројати још нека најбржа путовања око света. Џорџ Франсис из Њујорка обишао је свет 1890 године за 67 дана 12 часова и 3 минута; Чарлс Фицморис из Чикага 1901 за 60 дана, 13 часова и 29 мину-

та; пуковник Барнлеј Камбел 1907 за 40 дана 19 часова и 30 минута; Џон Хенри Мирс 1919 за 35 дана 21 час и 36 минута; Едвард Еванс и Линтон Велс (возом и аутомобилом 7.000

километара, авионом 11.000 километара и паробродом 13.100 километара) 1926 за 28 дана, 14 часова и 36 минута; Џон Мирс авионом (од Токија до Ванкувера паробродом) 1928 за 23 дана 15 часова и 21 минут; „Граф Цељелин“ 1929 за 20 дана и 4 часа; Хју Гордон (авионом „Клипер“ са 21 путником) 1947 за 13 дана 3 часа и 10 минута; капетан Џејмс Гелехер (са 14 путника са супертрџавом „Бенг Б-50“) 1949 за 3 дана 22 часа и 1 минут. Ово је први лет око света без спуштања. Извршена су четири снабдевања горивом у ваздуху: над Азорима, Филипинима, Хавајима и у Канади.

Прво брзо путовање преко Атлантског Океана, а у историји и најзначајније, извршио је Христифор Колумбо с бродом „Санта Марија“ из луке Палоса и доспео у Сан Салвадор 1492 године за 70 дана. После тога следила су и друга путовања, али су важнија ова: једрењак „Јоркшир (3.150 миља из Ливерпула у Њујорк) 1846 извршио је путовање преко Атлантика за 16 дана; пароброд „Савана“ (из Саване у Ливерпул) 1819 за 26 дана; пароброд „Грејт Вестерн“ (из Бристола у Њу-

јорк) 1838 за 15 дана, пароброд „Сити оф Брисел“ (из Квинстауна у Њујорк) 1869 за 7 дана 22 часа и 3 минута; пароброд „Аљаска“ (из Квинстауна у Њујорк) 1882 за 6 дана 18 часова и 37 минута; пароброд „Сити оф Париз“ (из Њујорка у Квинстаун) 1889 за 5 дана 22 часа и 50 минута; пароброд „Лузитанија“ (из Квинстауна у Њујорк) 1908 за 4 дана и 15 часова; пароброд „Квин Мери“ (од Бишопс Рока до светионика Амброз) 1948 за 3 дана 21 час и 48 минута; „Граф Цељелин“ (из Фридрихсхафена у Лејкхерст) 1928 за 4 дана 15 часова и 46 минута; целелин „Хинденбург“ (из Франкфурта у Лејкхерст) 1936 за 2 дана 3 часа и 17 минута; Џон Алеш (авионом без спуштања из Њуфаундленда у Ирску) 1919 године за 16 часова и 12 минута; Чарлс Линдберг (авионом из Њујорка у Париз) 1927 за 1 дан 9 часова и 30 минута; путнички хидроплан „Атлантик Клипер“ (из Бермуде у Лисабон) 1941 за 16 часова и 30 минута; путнички авион Панамеричке ваздушне линије (из Њујорка у Лондон) 1949 године за 10 часова и 2 минута.

ХАРПУН

Харпун је коље са гвозденим шиљком у облику остри. Цео харпун дуг је 1,20 до 1,50 метар, а сам шиљак дуг је 60 до 90 сантиметара. Харпуном се лове китови.

Верди

Дан одређен за премијеру нове опере прибијаво се, а забринутост тенора који је у њој имао главну улогу све више је расла: он још није добио партитуру своје главне арије из последњег чина.

— Не брините, — умиривао га је композитор. — Арија је написана, али вам је не смем дати јер се бојим да ће је на проби неко чути, а то би значило моју пропаст. Знала би је читава Венеција још пре него што се завеса дигне и свет би рекао да сам је украо.

Тенор није могао да схвати ово објашњење, али је морао да се с њим помири. Партитура арије дата му је у последњем тренутку, кад је већ био маскиран и нашинкан. Но, мелодија је била тако лака и полетна да ју је од прве научио. Тек тада је схватио да је композитор био у праву. А кад је завеса пала после последњег чина „Риголета“ и публика стала да напушта зграду опере, у топлој и ведрој мајској ноћи гондوليјери су већ певали: „Жена је варљива...“

У малом селу Ле Ронколе, у долини Поа, на раскрсници сеоских путева, стајала је убога крчма Карла Вердија. У њој се, 10 октобра 1813, родило „Бузепе Верди. Малишан је имао четири године кад је у Ле Ронколе наишао неки виолиниста-луталица и док је он боравио у селу дечак је ишао у школу за њим, упијајући у себе сваки звук његове виолине.

— Треба од њега да начините музичара, — рече виолиниста једне вечери крчмару и Карло Верди, и сам изненађен малишановим интересовањем за музику, доуче кући, неколико дана касније, један стари, раскодовани клавир за свог „Бетина“. А Бетина, још пре

но што је напунио дванаесту годину, већ је био оргуљаш у малој сеоској цркви.

Пет километара далеко од Ле Ронколе лежи најближи град, Бусето. Да би могао да настави школовање, бледи, мршави дечак отишао је тамо и нашао стан код једног крпе. У Бусету, радећи код трговца Барезија да би имао од

чега да живи, мали Верди вредно учи музику код оргуљаша тамошње катедрале.

Кад је Вердију било осамнаест година, градски оци из Бусета обећаху му стипендију за студирање на миланском конзерваторијуму. Али, шта је то вредело кад професори конзерваторијума одбише да приме незграпног, лоше одевеног младића, рекавши му да он чак не уме да држи руке на диркама клавира. Они нису ни слушали да одбијају најталентованијег музичара који је икад закуцао на врата ове школе, која је касније с поносом

променила своје име у „Вердијев конзерваторијум“.

Мада је то значило слом његових нада, Верди је био тужнији због оних који су веровали у његов таленат но због сопственог неуспеха. Али, грађани Бусета нису изгубили веру у њега и обрадовали су му се кад им се вратио и заузео место „градског мајстора-музичара“. Његовом повратку нарочито се обрадовала Барезијева кћи Маргерита, некадашња његова другарица у игри.

У то време Милано је био „оперска престоница“ не само Италије, већ и читавог света. Ту су се, у познатој Скали, надметали најчувствитији диригенти и најбољи певачи света. И не само то. У њему су сви певали: рибари издалачеи мреже, девојке док перу рубље на фонтанам, парови шетајући се испод дрвореда. Читав град имао је једну заједничку страст: оперу. А да би она могла бити потпуно задовољена, оперски менаџери морали су да пронађу неколико десетина нових опера сваке године.

У тај град музике кренуо је „Бузепе Верди са својом младом женом Маргеритом Барези, која је пошла на пут носећи у наручју свој свадбени букет ружа.

Годину дана живео је млади пар од мале уштеђевине и повремене помоћи Маргеритиног оца. За то време Верди је код познатог учитеља музике Лавиње проучавао Моцартова дела и, кришом од њега, писао своју прву оперу — „Оберто“.

А тада се догодила прва велика несрећа у његовом животу: умрла му је кћи Виржинија, само неколико дана пошто му се родио син. Живот је постајао све тежи. Мерели, импресарио Скале, оклевао је да прихвати Вердијеву оперу, па је једна по једна ствар из куће одлазила у руке зеленаша. Ујесен 1839 умире и Вердијев син. На заузимање „Бузепине Стрепони, пракиње Скале, за коју се говорило да јој је срце исто толико топло као и глас, Мерели је примио „Оберта“. Иако је успех био од средњи, директор Скале понудио је Вердију уговор за још три опере, од којих је једна имала да буде комична.

А тада, изнурена тешким животом и сломљена смрћу своје деце, умире и Маргерита. Упркос жалости, Верди завршава

комичну оперу коју је био дужан да напише у одређеном року. Природно, опери је недостајало баш оно што је публика тражила: ведрине и радости. И док су на премијери кроз салу летеле труле јабучке, Верди је, згрчен у својој ложји, понављао: „Никад више нећу компоновати“.

Месецима се млади композитор нигде није могао видети. Једне децембарске вечери налетео је Мерели на неког човека који је, очигледно без циља, ишао погурен кроз снежну вејавицу. Био је то Верди. Готово на силу одвукао га је у своју канцеларију и утиснуо му у руке либрето за оперу. Кад се нашао у свом стану, Верди је бацно рукопис на сто и не мислећи да га чита. Изненада, на врху једне од расутих страница, угледа реченицу: „Полети, мисли, на златним крилима“. Зантересован, Верди узео рукопис. Садржај либрета била је судбина вавилонског краља Навукодоносора, који је покорио Јевреје и држао их у страшном ропству. Била је то — Верди је одмах схватио — јасна алузија на аустријско господство над Италијом.

Године 1842 миланска Скала отворила је своју сезону опером „Навукодоносор“. Од прве сцене с хором па све до последње, сала се проламала од аплауза. А кад је пророк Захарије записао: „Смрт твојим непријатељима“, свима је било јасно да је Верди тиме мислио на Аустрију. Песма поробљених Јевреја „О, отаџбино моја, тако лепа а сад изгубљена“, постала је независан химна Италији.

Аустријски официри нису се више могли појавити ни у једној кафани или на шеталишту а да присутни не почну да певају: „Полети, мисли, на златним крилима“. Ту песму из „Навукодоносора“ звикнула су деца на улицама, а верглаци су је свирали пред аустријским касарнама. Песма слободне полетела је Италијом. А песма се не може пробости бајонетом, нити се може затворити. Народ Италије подарио је Вердију назив којим се он до смрти поносио: Маестро Революције.

Првих дванаест година своје музичке каријере Верди је једном назвао „робњањем на галији“. Желећи да заборави своју тугу и усамљеност, он се уживљавао у свет оперске маште. Композовао је, присуствовао пробама, писао и — трпео спрочаштво.

„Риголето“, опера коју је завршио за свега четрдесет дана, учинио је крај том „робњању“. Поред успеха, дошло је и богатство. За 29 дана написао је, две године после „Риголета“, оперу „Трубадур“, а док су пробае за њу још трајале била је готова и „Травијата“.

Уморан од рада и позорнице, а и од аплауза, Верди напушта Милано и са „Бузепином Стрепони, која му је постала животна другарица, повлачи се на имање које је купио у близини Бусета. Постепено је његова „пустина“ — како је он од милоште називао своје сеоско имање, — озеленела. Прва вршалица и први моторни плуг у долини Поа били су Вердијеви, а такође и прва модерна млекарна. Верди се више поносио својим крчмама но одликовањима која су му подарили европски владари. Кад је у Италији наступила криза и становништво стало да се иселава у Нови свет, Верди оснива нове сточне фарме и млекарне, запошљавајући на њима оне које је криза погодила. „Из мог села нико није морао да

иде у туђ свет“, поносио је истицао Верди.

Но, фарме и млекарне нису одузимале све Вердијево време. За свечаност отварања Суецког канала египатски кедив понигао је оперску зграду, а оперу је затражио од Вердија. Прва претстава у новој опери била је Вердијева „Аида“.

Верди је већ био написао двадесет пет опера. Довољно не за један већ за три живота, рећи ће многи.

А тада, 1887 године, Скала најављује нову оперу седамдесетогодишњег композитора — „Отело“. На премијери, пре дизања завесе, доле у оркестру један двадесетогодишњи музичар штимује своје чело — Артуро Тосканини.

Лабудова песма, мислила је публика. Но, у осамдесетој години, Верди даје „Фалстафа“, оперу за коју би човек могао поверовати да је дело веселог, обесног младића.

Живот се ближи крају. Стари композитор одређује да се

сви хонорари од свих његових опера употребле на подизање и издржавање „Куће одмора“, дома за старе и усамљене музичаре. „Кућа одмора“ и данас стоји у Милану, потсећајући ни више на какву венецијанску палату но на дом старца.

Смрт „Бузепине Стрепони био је ударац који стари композитор није могао да поднесе. По следеће дане провео је у једном миланском хотелу, где се једног јутра, 27 јануара 1901, није више пробудио.

Италијански сенат прогласио је општу жалост. Радње и канцеларије биле су затворене, а Скала је месец дана била у мраку. Погребна поворка, према покојничковој жељи, била је скромна и без музике. Али, око гроба спремног у „Кући одмора“, стајао је хор од 900 људи. И кад је на знак диригента Тосканинија хор запевало, хиљаде присутних пријатеља су се испраћивали песми: „Полети, мисли, на златним крилима“.

Историја ПОЛАРНЕ СВЕТЛОСТИ

Сунчеви зраци падају на златне штитове Валкира, тих златокопих девојка-ратника које прате душе умрлих бораца у вечно боравиште Валхалу, одбијају се од њих и — ето поларне светлости. Тако је германска митологија објашњавала ову чудну и лепу природну појаву.

Дуго се веровало да је поларна светлост оптичка варка, нешто слично фатаморганам у пешчаним пустињама и на морској пучини. Касније, научници су тврдили да је то сунчева светлост која се одбија од ледених брегова и снежних поља око полова.

Завеса која је скривала тајну поларне светлости почела

се дизати још у првој четврти ни 19 века, кад су десет држава послале своје експедиције на Арктик. Тада је и утврђено да то није оптичка варка, већ да у атмосфери, на висини од 60 до 600 миља, заиста постоји нека светлост.

Ти први испитивачи учинили су још једно откриће. Док су једни проучавали небески свод ноћу и бележили јачину и обим северне светлости, други су дању, кроз нарочите филтрове, посматрали сунце и бележили појаву сунчевих „пеге“ — великих циклонских бура на његовој површини. Упоредивши те белешке, научници су запазили да сунчеве „пеге“ достигну свој максимум сваке једанаесте године и да је увек година после тога „најбогатија“ поларном светлошћу.

Научници деветнаестог века су то стади. Али, њихов рад наставио су њихови наследници. Они су обратили пажњу не само на „пеге“, већ и на сунчеве „бакље“, огромне е-

рупције усвијаних гасова које као гејзери избијају поред активних „пеге“ и достижу стотине хиљада миља у висину. Упоредивши време кад се појављују те ерупције а кад поларна светлост, они су приметили да је она увек знатно јача и светлија двадесет часова после појаве „бакљи“.

Овај интервал од двадесет часова доказ је да сунчева светлост не проузрокује поларну. Јер, са Сунца светлост стигне за свега осам минута, а не за двадесет часова. Значи, заједно са светлошћу од Сунца долази још нешто, нешто што путује знатно спорије од ње.

Силнеј Чепмен, професор универзитета у Оксфорду, и Д. Мартин, са универзитета у Камбриџу, у Аустралији, проучивши сва ранија запажања и додвинувши резултате сопствених проучавања, створили су најновију теорију о постанку

поларне светлости. Они кажу да за време „пеге“, „бакљи“ и других појава на сунчевој површини, из Сунца избијају читаве реке гасова, слично воду из шмрка за поливање баште. Те „реке“ састоје се претежно из атома азота, најједноставнијих од свих атома. Сваки од њих има један позитивно наелектрисан протон и негативан наелектрисан електрон. С времена на време, приликом свог кретања око Сунца, Земља бива „бомбардована“ овим атомским „рекама“. У судару негативно наелектрисаних честица из њих и атома азота и кисеоника из земљине атмосфере, настаје енергија која ствара поларну светлост.

Мит о Валкирама и њиховим златним штитовима свакако је лепше и поетичније објашњење ове необичне појаве. Али, поларна светлост није изгубила ништа од своје лепоте због тога што је њена тајна откривена и објашњена свим, прозачним језиком науке.

И ипак се некад живело...

У средњовековној Француској целокупна привреда земље била је подређена интересима феудалних господара. Путеви и мостови припадали су властелину и од њих је он убирало велике приходе. Пастир који је ту пролазио са својим стадом, кочи-

да од сељака тражи бесплатан рад на свом имању.

Раскошни живот феудалне господаре и многобројни ратови које су они започели између себе и са другим државама стајали су скупо Француску. Тешки порези притискивали су становништво, а глад је била редовна појава у овој, иначе плодној, земљи. Дуго се памтила зима 1709 године, кад је од глади поумирало преко 30.000 људи.

Најтежи је био положај сељака. Иако су радили на својим и туђим њивама од зоре до мрака, није им остајало довољно ни за прехрану. То њихово ропско стање видли се и из следећег описа познатог француског писца Лабријера, савременика Луја XIV:

„Виде се по пољима расејане некакве дивље животиње, изгореле од сунца, прве као земља коју копају и прекопавају. Али, кад се исправе и покажу своје лице, тек онда се види да су то људи. Они се ноћу враћају у своје јазбине, где живе од црнога хлеба, воде и грожда. Они уштеђују другим људима муку и труд око сејања и жетве, па због тога заслужују да им не недостаје бар хлеб, који су они сами посејали“.

јаш који је превозио жито или бурад с вином, трговац који је преносио робу — сви су они морали да плате одређену таксу. Властелин је имао и право

ЛОВ У СТАРО ВРЕМЕ

што су стигли. За то време људи су и даље пуцали и убијали одреда сваку животињу.

— Тога дана био је тако велики лов, да се у славу тога попило можда више од 1.000 кола вина.

Ето, тако описује лов Николе Зринског чувени турски путописац Евлија Челебија, који га је посматрао заједно са Зринским, код кога је био у посети због других послова.

Ловом су се људи бавили још од најстаријих времена и он је, поред земљорадње, био једно од главних занимања људи, а многи стари народи сматрали су лов као школу за рат.

У свим средњовековним државама, па и у нашим, лов је био прави кулук за народ. Сељаци-кметови били су главна снага у хаџи, а то није био лак и безопасан посао.

У то старо време, за лов дивљачи и зверова употребљавани су извешани ловци и ловачки пси хртови. На једном стећку у Сарајевском музеју исклесан је и један приказ из лова. Тамо се види ловац са луком и стрелом како дочекује јелена кога јуре пси.

Да су се наши преци бавили ловом, доказују и веома стари документи. Тако се у једном из 9 века говори да су синови кнеза Мутимира поклоници бугарског краља Михаила два роба, два сокола и 90 кожа од зверова.

У једном из 9 века говори да су синови кнеза Мутимира поклоници бугарског краља Михаила два роба, два сокола и 90 кожа од зверова, у документима млетачког архива помиње се да се 1278 године на пијацима наших приморских градова продају српе, жечви и јаребине.

Из ризнице природе

Прича Џека Блитера из Флориде, који за зодолшке вртове у Америци лови дивље животиње, иако изгледа невероватна, ипак је истинита.

Једног дана, кад сам био у посети код директора Линколновог зоолошког врта у Чикагу, његова дактилографкиња, која је седела у другом крају собе, прекинула је наш разговор узвиком: „Престани с тим умљавањем! Поцепаћеш ми чарапе“.

Када сам, после више од петнаест година, опет навратио у зоолошки врт у Чикагу, могао сам да видим да је он, али овај вам је доказ да чак и најдивљија животиња може да се спријатељи с људима.

То је било једног дана 1660 године. Из тврђаве Леград, која се налазила на ушћу реке Муре у Драву, у сам шик зоре кренуло је „70 кола натоварених топовима, а после њих кретала се поворка од 100.000 коњаника и пешака, који су били наоружани копљима и пушкама, уз пратњу бубњева, свирала и звука звона“.

Поворка се кретала пуних седам часова у правцу густих међумурских шума, а онда је наједном, са свих страна, одјекнула страховита грмљавина топова. То је био знак за сељацима-кметовима да се искупе и узму учешћа у великом лову који је организовао властелин Никола Зрински.

— Ту је било јелена високог као слон и са роговима израсталим као велике виле, затим срња, па медведа црвене длаке који су личили на багдадске лавове, страшних зубатих венрова већих од магарца, дивљих коза и оваца већих од говечета, неизмерно море лисица, шакала, вукова, рисова, зечева и друге ситне дивљачи и живине.

Грмљавина топова, која није престављала, истеривала је уплашене животиње на једно место. Наједном је издата наредба свим ловцима и хајкачима да изврше јурњу на окупљену дивљач. У истом тренутку кад је наредба издата, људи су као у правом рату на срнуди на животиње и почели да их убијају.

Слика ЦРВЕНОКОЖАЦА

У првој половини прошлог века колонизација Северне Америке била је у пуном јеку. Бели људи продирали су све даље на запад, тражећи злато, плодну и богату земљу, а неки и авантуре.

У то време фотографија још није постојала, али је шарени и разнолики свет црвенокожаца ипак остао очуван на платну и хартији, захваљујући човеку који се, из љубави према Индијанцима, излагао највећим опасностима да би оставио трага о изгледу, животу и обичајима ових прастарих Американаца који су нагло нестајали.

Он је рођен у последњој деценији 18 века у Пенсилванији. Spreмао се да постане правник, али је на време открио свој прави таленат и посветио се сликању. Највећи успех постигао је у изради портрета и минијатура.

Многа племена која је Кетлин посетио данас више не постоје и помињу се само у књигама. Племена Мандан, чије је верске церемоније он као први бели човек видео и о њима оставио многобројне цртеже, покосиле су велике богиње пет година после те Кетлинове посете.

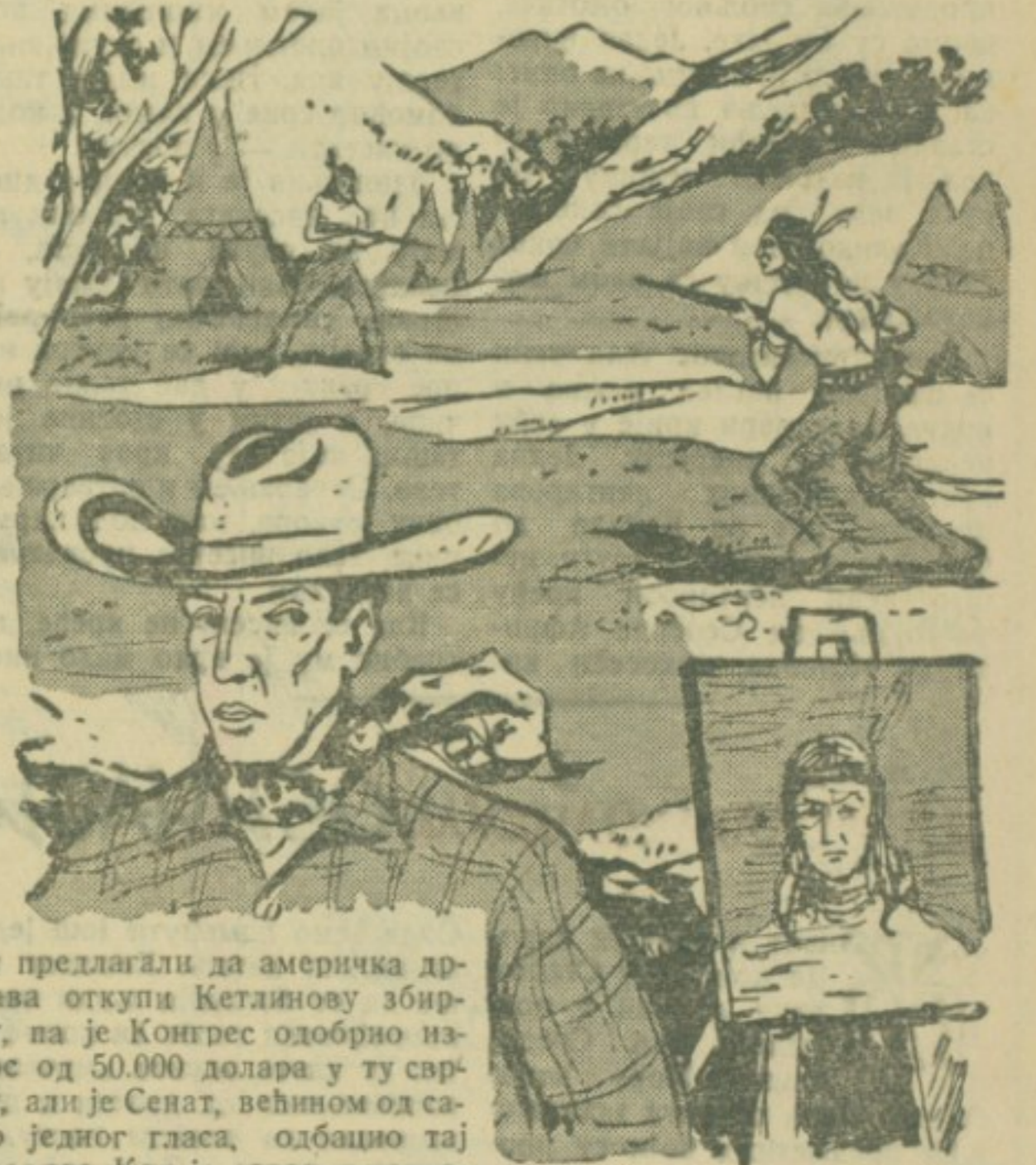
У једној америчкој тврђави близу Чарлстона наставио се као заробљеник Индијанац Осцеола, чувени поглавица племена Семинола. Кетлин је отишао да га слика и тада му се Осцеола жалио због подмуклог начина на који су га америчке власти ухватиле. На Кетлиновој слици сачуван је достојанствен изглед овог поглавице, који је ускоро после тога умро од неке заразе, одбијајући сваку лекарску помоћ.

Кеокук, поглавица племена Сак, имао је коња који је у то време сматран за једног од најбољих у Америци. Кад је Кетлин хтео да га слика, овај је захтевао да буде насликан само како седи на коњу.

Али, догодило се да је у то време у Њујорк дошао сам Кеокук. Чим је чуо за замјерку критичара, отишао је у галерију где је слика била изложена и свима присутнима рекао да је слика верна, јер „да коњ није био добар, Кеокук га не би ни купио“.

Индијански врач наговарали су своје sunarоднике да се клоне Кетлина, јер сликање може да има лоше последице. У једном случају оно је заиста довело до несреће. Кетлин је у једном селу племена Сиукса сликао Индијанца Малог Медведа, и то из профила. Дошао је Индијанац по имену Пас и видећи слику рекао да је Мали Медвед само пола човека. То зна, рекао је он, и сликар и зато је насликао само половину Малог Медведа, јер друга половина не вреди ништа.

Џорџ Кетлин излагао је своје слике у Европи и оне су изазвале велико интересовање. Владари Француске и Енглеске желели су да откупе његову збирку, али Кетлин није хтео да је прода. Многи су предлагали да америчка држава откупи Кетлинову збирку, па је Конгрес одобрио износ од 50.000 долара у ту сврху, али је Сенат, већином од само једног гласа, одбацио тај предлог.

Живот Кетлинов није био срећан. У Паризу, где је дужи времена живео, умрли су му жена и син. Сви његови покушаји да заради новац о-стајали су без успеха.

Ериније су биле богиње освете код старих Грка, које су, као извршитељице Правде, нарочито вршиле освету над злочинцима. Било их је три: Тизифона, осветитељица злочина и убистава, Алектоса, која се никако није одмарала, и Негера, која попреко гледа.

Ка су биле ериније?

ИНСЕКТИ - ЧУДО ПРИРОДЕ

Необичан и небројен је свет инсеката. Чак се још и не зна колико их врста има. Природњаци су класифицирали око 750.000, а сваке године налази се око 4.000 нових. Сматра се да на земљи постоји око милион врста инсеката.

Чланови ове велике породице имају различите облике и боје, навике и способности. Има сићушних инсеката који живот проведу на језику коњске мушице. Другима је век толико кратак да им нису потребна ни уста, ни органи за варење. У току живота они уопште не једу. Али, и поред ових различитости, сви инсекти имају нечег заједничког. Познаваоци кажу да проучавати инсекте значи — ући у царство чуда.

Инсекти немају костију, већ им облик даје чврста кожа. Срце им је на задњем делу тела. Ноге, уствари цестава продужења спољног омотача, веома су им јаке. Један ентомолог извео је занимљив опит: на леђа гундеља постепено је стављао све већи терет. Гундељ је издржао тежину 850 пута већу од своје сопствене. Колико је и најјачи човек слаб у поређењу са овом животином!

Грађа инсектовог тела чини се на први поглед нежна и крхка, а уствари крије у себи невероватну енергију. Једна врста сићушних лептирца прелети пут од Канаде до Флориде и навраг, а други, нешто већи, лептирови пређу растојање од Северне Африке до Исланда, пркосећи ки-

оника, али кад лети троши несразмерно више. Што брже маше крилима, то се и вентили за ваздух брже отварају и затварају. Ови уређаји за дисање тако савршено функционишу да чак и мишићи у крилима имају потпуно снабдевање кисеоником. Иако су крила инсеката нежна, у њима се крије велика

снага. Вилински коњиц, чије дуго тело носе крила тања од најтање хартије, у стању је да лети брзином од 64 километра на час. Кад се комарац напије крви, постаје трипут тежи него кад је гладан, а да би, тако тежак, могао да лети мора да маше крилима преко 300 пута у секунду. Но, има инсеката чија крила трепере и преко хиљаду пута у секунду.

Код инсеката који не лете енергија је употребљена за нешто друго. Мала псећа бува може да скочи увис сто пута више него што је сама висока. Кад би човек то могао да учини, не би било зграда коју не би прескочио.

Велика је издржљивост инсеката. Један научник затворио је неколико пчела и лептирова у стаклену пев, из које је онда почео да извучи ваздух. Кад је створио безваздушни простор, нагло је разбио стакло и опет успоставио нормалан притисак. Инсектима то није ништа шкодило, док би и најјачи слон одједном угнио.

Занимљив је и начин слушања код инсеката. Они чују мада немају уши. Скакавци имају органе за слух на коленима, а

водене бубе на грудима. Неки инсекти чују и ултра-звук, које људско ухо не може да ухвати. Док човек чује звук са највише 20.000 трептаја у секунду, инсекти могу чути и до 45.000. Ноћу је ваздух испуњен зујањем читавих хорова инсеката, али ми то не чујемо.

Инсекти гледају очима које им се налазе на глави. Неки имају сложене очи, којима предмете око себе виде у облику мозанка, док су код других „невидљиве“, тј. прекривене су танком опном кроз коју се може гледати. Стручњаци су успели да начине фотографски снимак кроз око инсекта. Слика је личила на шарен мозаик, чији је сваки део посматран с по једним инсектовим оком. То је нешто слично као кад посматрамо један предео кроз прозор с многобројним малим окнима. Око вилинског коњица има преко 25.000 окаша.

И у погледу чула укуса и мириса инсекти се разликују од других животињских врста. Они имају органе за укус у устима, али и на другим, најнеочекиванијим местима. Лептирови и пчеле могу да кушају устима, али и ногама. Инсекти су у стању да осете и најмање трагове материје. Човек, на пример, може да осети слadak укус шећера само ако његов раствор у води није слабији од 1:200, а неки лептирови и бубе осећају слат чак и кад је јачина раствора 1:300.000. Слично је и са њухом. Неке бубе мужјаци могу да осете женку на даљини од преко четрнаест километара низ ветар.

А све је ово само један мали део изузетних способности којима је природа обдарила ова сићушна бића.

ВЕРОВАЊИ

ДАН И НОЋ ЗАЈЕДНО

На железничкој станици у Денвилу, у америчкој савезној држави Илиноису, раде на истом послу два службеника, од којих се један презива Деј, а други Најт. Преведена на наш језик, њихова презимена значе Дан и Ноћ.

ЗАМАК ДАТ КАО НАПОЈНИЦА

Замак Кудреј-Монпансије, у Француској, био је једном поклоњен уместо напојнице. Године 1520 замак је прешао у власништво владара Франсоа I, јер је његов сопственик Гијом Паује био због издаје лишен целог имања. Замак је припадао краљу свега један дан, јер га је дао свом коморнику Жану Декубло уместо напојнице. Наиме, Франсоа је даривао

уместо њега дао је коморнику тапију од замка која је лежала на столу.

ПЕТНАЕСТОГОДИШЊИ ЦИП

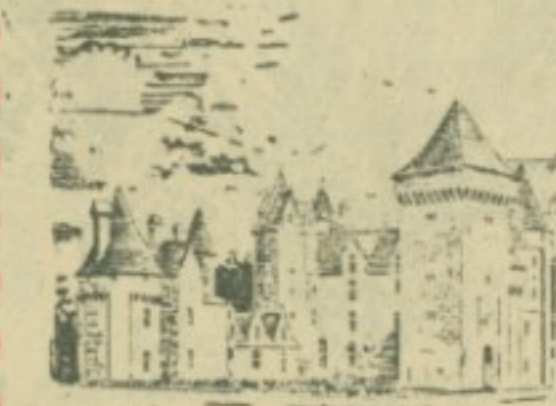
Вилијам Гринвел, ковачки помоћник из Клермон-

та, у Америци, има тек петнаест година а тежак је већ 201 килограм. Његова мајка има свега 40 килограма и изгледа као патуљак поред свог огромног сина.

НАЈВЕЋИ ГУРМАН У ИСТОРИЈИ

Најпознатији римски гурман и сладокусац Апицијус, аутор првог „Кувара“ на свету, извршио је самоубиство кад је проћердао своје имање, јер је сматрао да више не вреди да живи кад не може да једе и пије „као што доликује човеку“.

свом коморнику по један златан новчић кад год би му овај скинуо плашт с рамена. Тог дана случајно није имао при себи новац и

И ЊЕГОВА ПРИЧА

Египћански ОБИЧАЈИ

Живот и обичаји народа који су у Старом веку живели у пределу око Средоземног Мора данас су нам доста познати захваљујући предметима који су пронађени у рушевинама старих градова и на другим местима, као и забелешкама познатог грчког историчара Херодота.

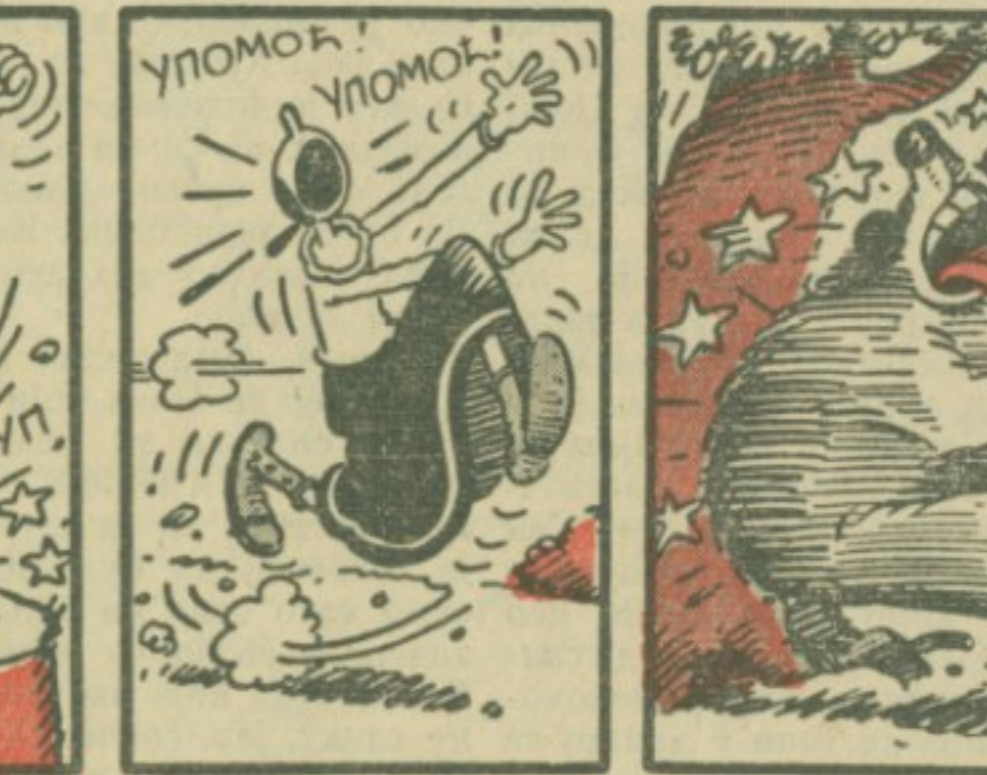
Херодот је, поред осталих земаља, посетио и Египат и у својим делима оставио записе о животу и обичајима људи у тој земљи. Он каже да код Египћана жене продају робу на пијаци, а људи седе код кућа и раде, па поред осталог ткају на разбоју. Видео је да мушкарци носе терете на глави, а жене на рамену. Занимљиво је, како он прича, да синови нису дужни да хране своје родитеље ако то неће, док су кћери дужне то да чине. Стари Египћани пуштали су косу и браду кад би им неко умро, иначе су се редовно шишали и бријали. Одела су правили од платна и увек су пажли да им буду чиста. Мушкарци су носили два одела једно поврх другог, а жене само једно.

Стари Египћани сматрали су да болести најчешће долазе од хране, па су увек пажли да у одређеним временским размацима прочисте стомак. Посуђе из кога су јели и пили држали су такође увек чисто. Иначе, стари Египћани, према Херодоту, били су веома здрави људи. Хлеб су месили од једне врсте кукуруза, а вино су правили од јечма. Рибе су сушили на сунцу, па их онда јели, а прелице, пловке и друге мање птице солили су, мало их осушили и готово сирове јели.

Овде ћемо поменути још један занимљив детаљ. Херодот пише да су богатији људи често приређивали гозбе за време којих су слуге носиле „мртвача“ направљеног од дрвета и приказивали га сваком госту, те му говорили: „Погледај, слога, па пиј и весели се. Кад умреш, бићеш исто што и он!“ Египћани су писали с десна на лево, а имали су две врсте писма: свето и народно. Лекарску вештину познавали су доста добро. Сваки лекар лечио је само једну болест, а не више, па је због тога код старих Египћана било доста лекара. Једни су лечили очи, други главу, трећи зубе, четврти стомак и тако даље.

КАД ЈЕ ХИРУРГ ЗАБОРАВАН...

Догађа се, мада веома ретко, да лекар заборави у пацијентовој утроби неки предмет који је употребљавао у току операције. Такав случај обележен је пре три године у америчкој болници Кадлек. За време операције једног тридесетогодишњег човека, хирург му је из грудне дупље извадио гумену рукавицу. Овај човек је дванаест година пре тога био оперисан у некој другој болници и том приликом је ова рукавица, са исеченим врховима прстију, била употребљена за дренажу. Док је вађена газна рукавица је пала у грудну дупљу а да то лекар није приметио. Она је доцније код пацијента била узрок сталног кашља, који је узео толике размере да је морало доћи до друге операције, кад је рукавица и откривена.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДРУМОВИ ОД ГУМЕ

Друмови од гуме нису нов изум. Има више од двадесет година како многи путеви у Холандији имају извесне делове прелиствене гуменим асфалтом. Друм између Амстердама и Хага издржао је велико оптерећење без оправки, па је и сада у добром стању, иако су за време прошлог рата преко њега предали тенкови. Такви друмови граде се и у другим земљама. У последње време у Америци се граде гумена школска дворишта. То се постиже на тај начин што се преко још врелог асфалта прелије слој каучука дебело два сантиметра, па се потом уваља. Таква асфалт је мек и еластичан као гума. Граде се и гумени друмови. Наиме, асфалту се дода пет до седам процената зрнастог каучука, чиме се постиже да се асфалт не размекшава ни на високој температури, нити пуца кад су велике хладноће. Овакви друмови су веома отпорни и на њима постоји мала опасност клизања аутомобилских точкова. Стручњаци предвиђају да ће се у будућности природни каучук све више употребљавати за изградњу друмова, а не само за прављење аутомобилских гума и томе слично као досад.

ПАЗИТЕ КАД ВОЗИТЕ!

Аутомобилске несреће су сваког дана све чеће, тако да је то готово у свим земљама света постао прави проблем. Стручњаци су по чели да се питају: „Шта је томе узрок?“ и „Како да се овоме стане на пут?“

Истина, али не треба заборавити да су 1920 године аутомобили имали просечно двадесет коњских снага, док многа данашња кола имају и 200. Данас је уопште тешко наћи аутомобил који има мање од 50 коњских снага.

А затим долази главни, психолошки моменат. Већина возача вози кроз град релативно малом брзином. И наједном се тај човек нађе на лепом, широком путу. Кривине су благе и пут је тако пријатан да он осећа неодољиву жељу да притисне паличу за гас. Кола иду најпре брзином од 50 до 60 километара на сат, затим од 80 до 100, да најзад полете брзином од преко 100 километара.

Та брзина већ утиче психолошки на возача. Код њега се јавља неки нејасан осећај немоћи, а ако таква вођња потраје дуже може се јавити и страх и неповерење у своје способности. При великим брзинама избијају на површину потсвесне силе које нисмо ни наслућивали, а одатле до панике није далеко. Највећи број несрећних случајева дошао је баш услед тога што је возач „изгубио главу“.

Машина може да поднесе велике брзине; човек, нажалост, није увек за то способан.

Други велики ефекат огромних брзина јесте чисто физички. Ићи 65 и ићи 100 километара на час — две су потпуно различите ствари. Повећање брзине сужава видокруг, поремећује оцењивање отстојања и из основа мења технику вођења.

Док тера кола брзином од 100 километара на час, возач је неспособан да избегне из-

ненадну опасност. Он више не управља колима, већ кола њиме. На 110 километара не види се ни половина онога што се види на 65 километара. Док на 65 имате угла видљивости од 90 степени, при брзини од 90 километара он се смањује на 40 степени. Телеграфски стубови, дрвје и куће пролазе крај вас као у некој магли и ви више нисте у стању да олените ни брзину својих кола, акамоли оних испред вас. Небројени су случајеви налетања кола једних на друга, јер возач задњих кола није у могућности да оцени растојање и да благовремено уочи.

Чувени Еб Џенкинс, познати тркач аутомобила, не иде никад на аутостради брже од 60 километара.

ОЗЛЕДЕ СПОРТИСТА

Према једној статистици, спортске несреће у САД прилично су ретке. Кад се узме у обзир да се неколико милиона младина бави спортом, број несрећних случајева је веома мали. Највише озледа има у рагбију, затим у безболу, док на остале спортске гране отпада незнатан проценат. За последње две године било је укупно једанаест смртних случајева.

КАКВО ЈЕ ТО КНАЈПОВО ЛЕЧЕЊЕ?

Кнајпово лечење је метод лечења водом који је увео немачки теолог и вештак у лечењу Себастијан Кнајп (1821—1897).

ХИРОПЛАСТИКА

Хирупластика је грчка реч и значи рукотворство. Устарело је израда кипова од механичких материја: воска, глине и томе слично.

... како тврди професор археологије Мануел Бенедикт Флорес, старе Инке правиле су драго камење од људских костију. У току свог тридесетогодишњег истраживања у Андима, он је ископао неколико подземних пећу у којима су се, како он сматра, људске кости у споју са извесним хемикалијама претварале у драго камење.

... тек 1934 године Француска академија примила је реч „репортажа“ као француску. Године 1878 Академија је одбила да уврсти ову реч у француски речник.

... прва дописна карта са сликом појавила се 1879 годи-

не. Проналазач ових карата био је Немачки Алфонс Адолф.

... најстарији хотел у Европи подигнут је око 900 године у Базелу. Пет стотина година хотел се звао „Рајнска Ружа“, а других пет стотина „Три краља“. Порушен је 1934 године.

... од назива за ивичане јединице које су још и данас у употреби најстарији је „драхма“, што на грчком значи „шака“, или још боље: „оно што стане у шаку“, јер је драхму сачи-

(VI век пре наше ере) причао да је пао у бунар посматрајући звезде.

... реч „колос“ означавала је прво само кип, чак и мали кип. Тек после постављања „Родоског колоса“, велике статуе на острву Родосу, она је променила значење и почела је означавати прво велики кип, а после сваку личност великог растом или умом.

њавало шест обола, а шест старих обола гачно је испуњавало шаку.

КО СУ БИЛИ ГОГ И МАГОЗ?

Средњи век био је пун заблуда. Веровања су често прелазила сваку границу онога што се назива нормалним. У те бесмислице спадала су и веровања по којима су негде далеко живели једнооки и једноруки људи, затим људска створења која су имала коњска копита и псећу главу, а на острвима Каспског Мора живели су Фанези, који су имали тако велике уши да су се њима покривали као јораном итд. Једна од заблуда је и она која говори о народима Гог и Магоз. Наиме, Гог и Магоз били су тајанствени народи који су живели на крајњем истоку, у непознатим земљама. Заблуда о тим народима појачавала су и претставници цркве, а као доказ наводили су да се о њима говори и у светим књигама. Неки научници тога времена одбацивали су ту бесмислицу, али су и они падали у грешку кад су причали да Гог и Магоз нису нико други него страшни Скити, Готи и Хуни, који су били страх и трепет за људе онога времена. По једној легенди, Гог и Магоз живе на Кавказу иза једних гвоздених врата. Ту их је затворио Александар Македонски да не би могли продрићи у Азију. Пред крај света врата ће бити пробијена и Гог и Магоз провадиће и освојити цео свет. Разуме се, ове измишљотине, као и многе друге, немају никакве везе са истином.

ЦЕКИН

Цекин је врста старог новца, уствари млетачки златник. Име цекин помиње се већ у глагољским споменцима из 14 века. Цекине или дукате почео је да кује млетачки дужд Ђовани Дандоло. Они су били истог типа као и флорентински златници. Цекине су издавали и Аустријанци после пропасти Млетачке Републике, и то све до 1822 године. Цекин је био врло тражен у трговини, а овим су се именовали често и други златници.

ШТА ЈЕ АЛМАГЕСТ?

Алмагест је име астрономског уџбеника који је написао Грк Клаудије Птоломеј око 150 године наше ере. Пошто је то било највеће астрономско дело, називано је и „великим уџбеником“, па најзад: највећим (грчки: мегисте). Та грчка реч са арапским префиксом „ал“ претворила се у Алмагест. Овај уџбеник садржи и целокупно тадање знање из астрономије. Подељен је у 13 књига. У прве две књиге говори се о општој астрономији и географским појмовима, у трећој до шесте о кретању Сунца и Месеца, у седмој и осмој о звездама некретницама, а у деветој до тринаесте о кретању планета. Овај уџбеник служио је 1500 година као главни извор астрономских знања.

РВАЊЕ У ПОЈАС И У КОШТАЦ

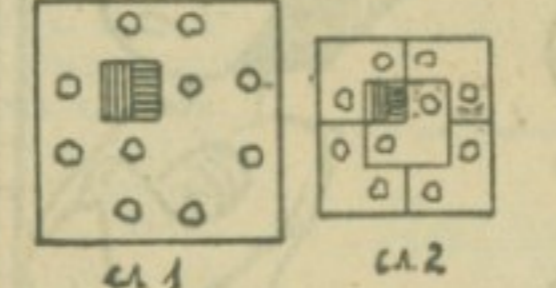
Рвање је омиљен народни спорт. Постоје две врсте рвања: у појас и у коштац. У појас се рве на тај начин што се рвачи ухвати са стране за појас и омагују један другом: час лево, час десно, час к себи, а час од себе. Ако се такмичари споразумеју, онда могу један другог и саплитати. Ако оба падну на ребра, што се назива „кокошке“, онда се не зна ко је победио, па се поново хватају и боре. Рвање у коштац многа је теже. Рвач обуздава противника око појаса и што чвршће може стегне руке више шаке, да кости пуцају, па својом силом настоји да га обори на леђа, јер је онај побеђен кога противник озго, с лица и груди, притисне. Код рвања у појас важна је вештина, а у коштац снага.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ПОДЕЛА ПАРКА

Кад је стари Јовановић умрлао, својим синовима оставио је једну кућу с великим парком око ње. У томе парку било је, као што на слици 1 видите, десет ви-

соких јабланава. Стари Јовановић је изразио жељу да синови, којих је било пет, сви заједно задрже кућу, а да парк поделе на пет потпуно једнаких делова, али тако да у сваком делу буду по два јаблана.

Синови су испунили очеву жељу. Како? Ако сами не нађете решење, погледајте слику 2.

ЧАРОБНИ МЛАЗ

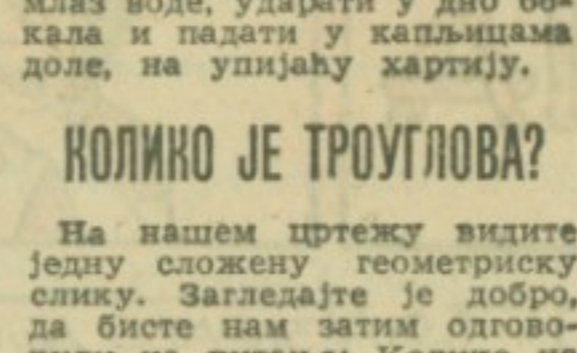
Ову занимљиву игру врло је једноставно извести. Потребан вам је следећи материјал: један бокал или тегла од компота са широким грлићем; једна мала боца са уским грлићем, сламка или стаклена цевчица, мало воска за печење или, у недостатку воска, парче свеће; неколико листова упијаје хартије и један плитак тањир.

Добро поквасите упијају хартију и ставите је на тањир. Затим у малу боцу наспите воде до три четвртине њене висине. Сад узмите њен запушач и кроз њега провучите цевчицу, односно сламку, па онда њиме запуштите боцу. Да бисте били сигурни да је керметички затворена, нахалите олозо по запушачу растопљен восак. Брзо је важно да цевчица буде за један сантиметар изнад дна боце.

Кад сте све то припремили, узмите ваш бокал (који је толико широк да ни-

ЛАКА ДЕОБА

Погледајте ову геометричку слику: један инжењер почео је да је дели на седам једнаких делова. Направио је први део, оградници та пртицама, али није завршио посао. Да ли бисте ви могли да завршите овај посао уместо њега?

Узмите оловку и покушајте да нацртате још шест делова исте површине и изгледа као што је она једна већ означена на слици. Пазите добро, јер не сме да буде никаквог остатка.

За оне који нису успели да поделе слику на седам једнаких делова доносимо решење.

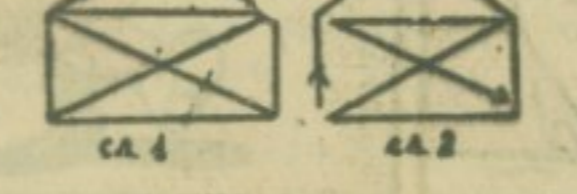
Која је то река?

Сетите се имена једне светске реке из кога се, размештањем појединих слова, може саставити највећи број имена других река. Која је то река?

Ако не можете да се сетите, ми ћемо вам рећи: то је река у Северној Америци и зове се Сакраменто. Из имена те реке, размештањем слова, добијамо имена 21 нове реке. То су: Ар (притока Рајне), Арио (река у Италији), Емо (река у Немачкој), Ено (притока Дунава у Немачкој), Кама (притока Волге), Марна (река у Француској), Места (река на Балкану), Ока (притока Волге), Осем (река у Бугарској), Рона (река у Француској), Саона (притока Роне), Сена (река у Француској), Сона (река у Француској), Танаро (притока Поа у Италији), Тара (добра река), Таро (притока Поа), Окер (река у Немачкој), Оста (притока Лабе), Сан (притока Бисле), Рено (река у Италији), Рот (река у Немачкој).

Једним потезом

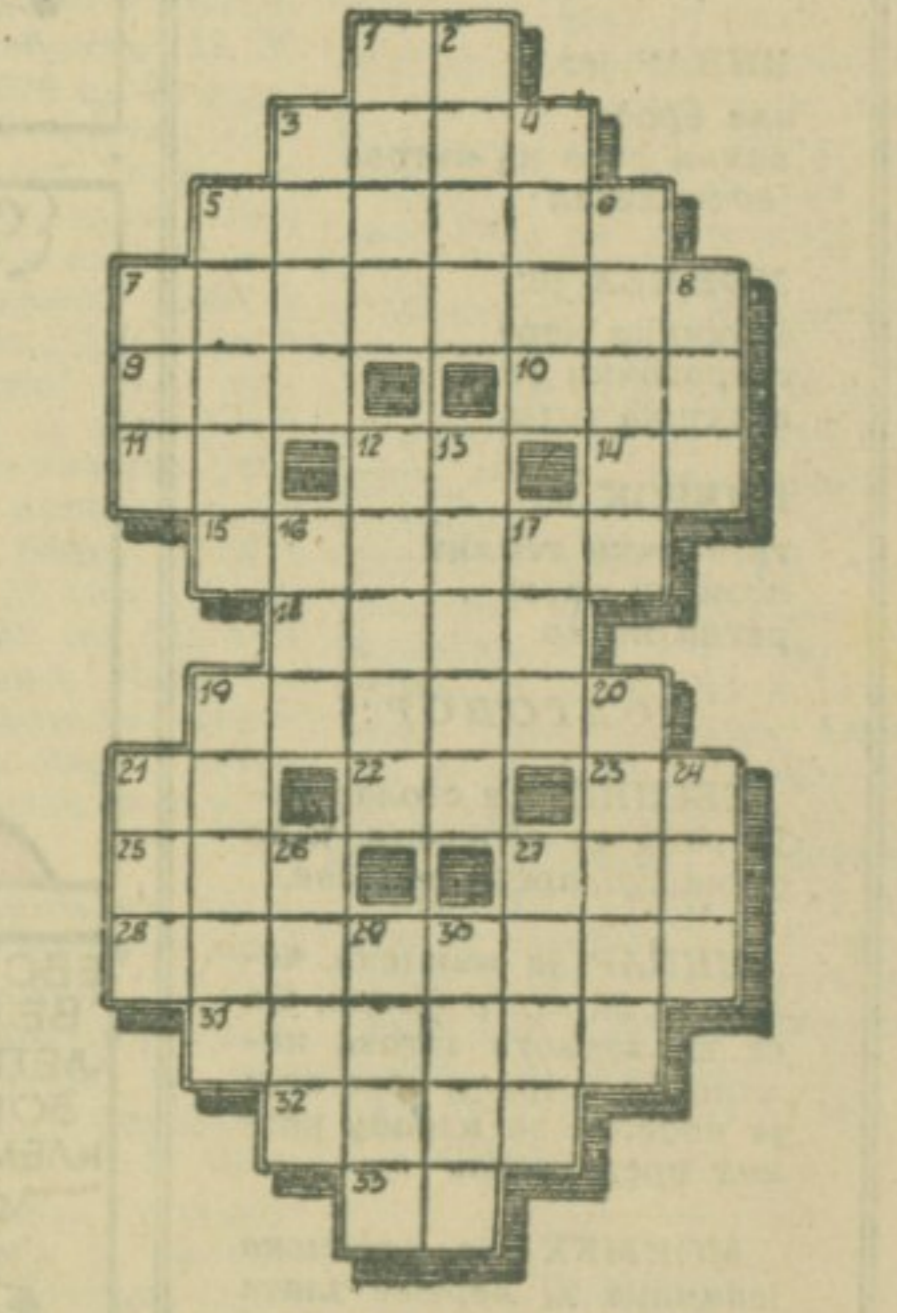
Слика 1, као што видите, представља једну отворену коверту. Покушајте да је нацртате једним потезом, не дижући оловку с хартије.

Ако не можете, погледајте слику 2.

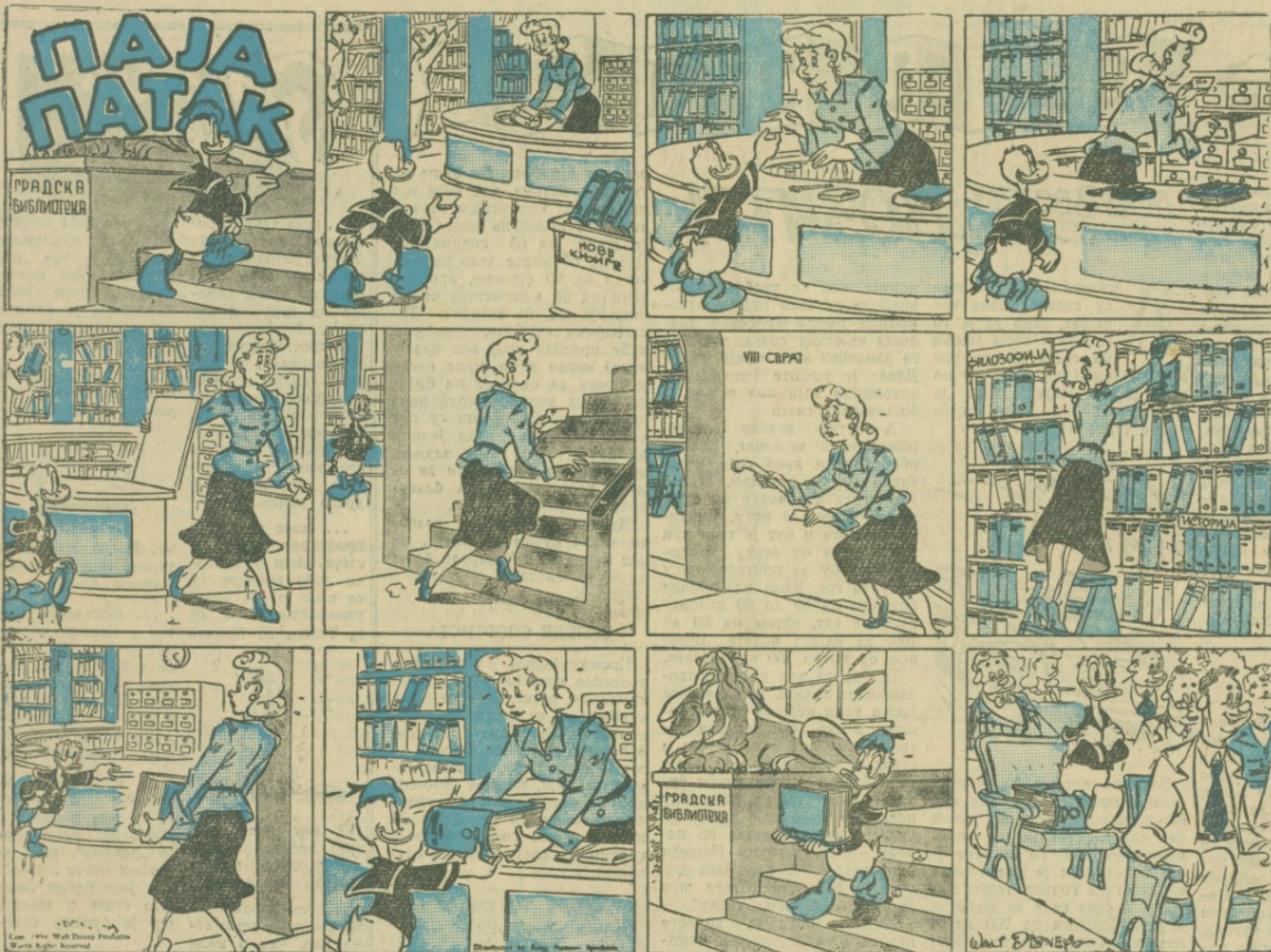
Водоравно: 1) предмет у сложеницама са значењем: опет, натраг; 2) јединица за мерење времена (множ.); 3) фотографски апарат; 4) главни град Хавајских Острва; 5) врста папавица; 6) део лица; 7) предлог; 8) варошина у Србији; 9) лична заменица; 10) област у Хрватској; 11) град у Узбекистану; 12) река у Црној Гори, оточка Скадарског Језера; 13) показна заменица; 14) врста першунца; 15) свежа; 16) предлог; 17) поени; 18) препрека од дебелих и дугачких стабала укупаних у земљу; 19) правило, пропис; 20) став, положај; 21) старогрчкобожанство.

Усправно: 1) француски композитор из XVIII века; 2) страво женско име; 3) река у Босни; 4) град у Шпанији; 5) планина на граници Југославије и Албаније; 6) биљка сувих предела; 7) крчма, гостионица (перс.); 8) једна од држава америчког континента; 9) савез држава; 10) привременог логор; 11) свежа; 12) бог почета и савешетка код старих италијанских народа; 13) покривеност; 14) једна електрода; 15) изразити претставник неке врсте; 16) врста песме; 17) град у Сирији; 18) денјак, свежањ; 19) руско мушко име; 20) стари град у Ирану.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Хемингвеј; 2) Ева; 3) ове; 4) но; 5) во; 6) Ене; 7) Јенисеј; 8) анга; 9) оца; 10) спона; 11) Анета; 12) слана; 13) грива; 14) кроки; 15) свана; 16) калопер; 17) при; 18) катанац; 19) света; 20) свиле; 21) инат; 22) слин; 23) ери; 24) Иво.

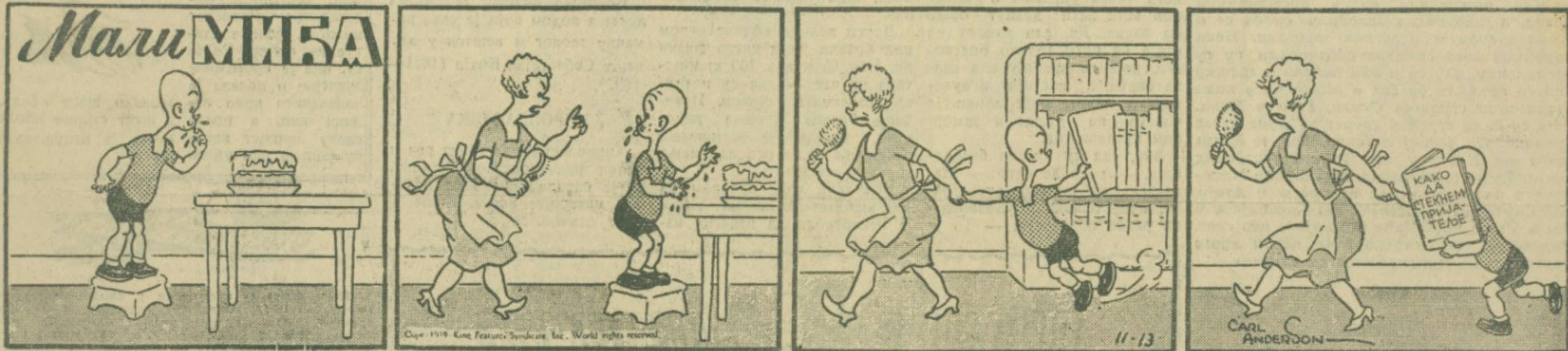

НИЈЕ НАДЛЕЖАН
 Лекар: Кажете да сте болесни? Како вас служи апетит?
 Паја: Ох, једем као вук.
 Лекар: А како је са снам?
 Паја: Још боље. Спавам као медвед.
 Лекар: Онда сте ви погрешили. Трбало је да зовете ветеринара.

ПЕРА ЖДЕРА У БИБЛИОТЕЦИ
 — Молим вас једну књигу!
 — Нешто лакше?
 — То ми је свеједно, по што је не мислим носити кући. Читаћу је овде!

НАЈБОЉИ ДЕО
 Пата: Јеси ли дао и Гаји од оне јабуке што сам ти јуче купила?
 Раја: Јесам. И то најбољи део.
 Пата: А који то?
 Раја: Дао сам му семе. Ако га стави у земљу израшиће му цело дрво!

ШТА ЋЕ МУ НОВИНЕ!
 Мики: Ух, заборавио сам да купим вечерње новине!
 Мими: Ништа за то. Белка је јавила да ће ми доћи у посету.

Који је ОДГОВОР
 ИТАЧАН

ЕБЕНИСТ је: занатлија врста лаког мача ветар тропских крајева

ИНВАР је: име брода начин лова на китове један метал

МОНМЕХ је: јединица мере старогрчки спев витешка игра

ПИБРОК је: трговачки термин познати витез ратна песма

ОДГОВОР:
 ЕБЕНИСТ је столар који ради са аборосом, и то фирме столарске послове.

ИНВАР је никлени челик са 36 отсто никла. Он се на топлоти готово нимало не шири и због тога је подесан за израду разних врста мера.

МОНМЕХ је јапанска јединица за мерење злата и сребра. Равна је: 3,7565 грама, а као трговачка мера 3,7795 грама.

ПИБРОК је ратна песма, убојна музика шкотских горштака (за гајде).

